

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

rovněž v předvánočním čase Vám rádi nabízíme k přečtení přehled aktuálních zajímavostí, které se udály v oblasti lidských práv a demokratizace.

Prosincové číslo zahajujeme hned dvěma rozhovory. Kateřina Studecká Vám přináší interview s právě odejitým ministrem pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jiřím Dienstbierem. Jaký je stav lidských práv v ČR a jaké aktuální otázky Česká republika v této souvislosti řeší, se tedy dozvíte přímo od až donedávna představitelů moci výkonné. Helena Kopecká pak pro Vás připravila rovněž velmi zajímavý rozhovor s Magdou Faltovou, ředitelkou Sdružení pro integraci a migraci.

V sekci mezinárodní trestní spravedlnost se Klára Jančušková věnuje aktuální situaci v Sýrii, jejíž válečný konflikt pomalu dovršuje pátý rok svého trvání, přičemž konec bojů, civilních obětí a válečných zločinů je stále v nedohlednu.

Lenka Vavrušová z evropské sekce komentuje aktuální rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva týkající se tzv. domácích porodů, kterým Evropský soud ponechal úpravu porodů na uvážení státu, v tomto případě České republiky.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva informuje Lucie Janotová o tom, že mezinárodní nevládní organizace Reportéři bez hranic sestavila tzv. Predátorskou galerii sestávající z 35 subjektů, které zásadním způsobem omezují svobodu tisku v určité zemi. Mezi nimi najdeme i řadu předních světových politiků.

V rámci české sekce se Kamila Abbasi věnuje tématu nošení muslimských šátků v Evropě a přípustnosti jejich zákazů podle Evropského soudu pro lidská práva. Krásné Vánoce, hodně zdraví, rodinné pohody a šťastný vstup do nového roku Vám přeje

Jan Lhotský

Obsah

Jiří Dienstbier: „Ničeho nelituji“

Rozhovor s Magdou Faltovou ze Sdružení pro integraci a migraci

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 11

- Porušování lidských práv a válečné zločiny v Sýrii nabírají na síle
- Eritrea: tuhý režim bez mediální pozornosti
- Podplácání svědků v případě Bemba před Mezinárodním trestním soudem

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 18

- Domácí porody ponechány na uvážení státu
- Krátké nahlédnutí pod lucemburskou lidskoprávní pokličku

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 22

- Predátorská galerie Reportérů bez hranic
- EU se chystá uzavřít protokol o textilu s Uzbekistánem

4) Česká republika a lidská práva | 27

- Muslimské šátky v České republice
- Volby u soudů

| Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Titulní fotografie: Jiří Dienstbier, autor: Úřad vlády

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Jiří Dienstbier: „Ničeho nelituji“

Kateřina Studecká

Rozhovor s ministrem pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jiřím Dienstbierem se podařilo uskutečnit nedlouho před jeho odchodem z funkce. Jednalo se tedy o vhodnou příležitost k bilancování nad téměř třemi lety, které Jiří Dienstbier v pozici ministra strávil.

Dovolte mi začít otázkou týkající se aktuality z dnešního dne. Dnes, tj. 23. 11. 2016, byl vládou schválen Podnět Rady vlády ČR pro lidská práva ke sjednocení služeb pro ohrožené děti, na jehož základě má mimo jiné dojít k omezení možnosti umisťovat děti do 7 let věku do zařízení kolektivní péče. Jedná se pro Vás o důležité téma? Jaká úsilí stálo přijetí tohoto podnětu vládou?

Samozřejmě se jedná o důležité téma, jde o nakročení správným směrem, i když ne o nakročení první, protože řada posunů v této oblasti se již děje. Podnět je založen na základním principu, že děti by měly vyrůstat především v přirozených, původních rodinách a že by měly být k dispozici terénní služby, které pomohou rodinám, které mají například určité sociální problémy, aby nedocházelo k nuceným odchodům dětí z těchto rodin. Až když nepomohou ani sociální služby, poté hledat náhradní rodinu, aby dítě žilo alespoň v rodině náhradní. A když zcela mimořádně není možné ani to, poté ústavní péči přizpůsobovat co nejvíce rodinnému prostředí včetně toho, že v určitém, tj. raném věku by děti pokud možno vůbec neměly vyrůstat v jiné než rodinné péči.

Bohužel přijetí podnětu vládou trvalo téměř rok z důvodu chybějící politické vůle, což mělo za důsledek posunutí lhůt pro předložení navrhovaných legislativních změn, a to do poloviny příštího roku, takže zjevně tyto změny nebudou projednány v tomto volebním období. Je to již spíše příprava pro další vládu, která bude mít návrhy nachystány a bude na jejím politickém rozhodnutí, jestli návrhy vzápětí předloží Poslanecké sněmovně.

Dovolím se přesunout od aktuality k otázce obecné: Jak byste zhodnotil to, kam jsme se posunuli v otázce stavu lidských práv za dobu Vašeho působení ve funkci ministra pro lidská práva? Kupředu, stagnujeme či snad děláme kroky zpátky?

Jiří Dienstbier [1]

Na tuto problematiku se lze dívat z více úhlů. Nepochybně není atmosféra ve společnosti příznivá pro prosazování lidskoprávních témat. Na druhou stranu jsou standardy ochrany lidských práv u nás nastaveny dobře, ať už se jedná o Listinu základních práv a svobod nebo o mezinárodní smlouvy. V oblasti našich mezinárodněprávních závazků dochází k pozitivním posunům, když například bylo schváleno přistoupení k tzv. Istanbulské úmluvě (Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí).

Stejně tak se podařilo prosadit strategické dokumenty ve všech oblastech lidských práv, kterými se na Úřadu vlády zabýváme, ať už se jedná o schválení Strategie romské integrace v poměrně ambiciózní podobě, Strategii rovnosti žen a mužů, která také v minulosti nebyla tak ambiciózní, jako je její současná podoba, a poprvé byl schválen strategický dokument „státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím“.

Jednací sál vlády [2]

Jsou ale také záležitosti, které velmi významně vážnou, a kde se projevuje zmíněná nepříznivá atmosféra ve společnosti i mezi politiky. To je například novela zákona o veřejném ochránci práv, v Poslanecké sněmovně je stále zcela neprůchodná část této novely týkající se antidiskriminační žaloby ve veřejném zájmu. To je dáno odporem k určitému způsobu uvažování, který má chránit právě ty nejslabší lidi ve společnosti, kteří často nemají prostředky, jak se bránit, a nemyslím pouze prostředky finanční, ale také např. dostatečnou sociální kompetenci.

V řadě směrů si tedy myslím, že jsme pokročili, na druhou stranu ale překonáváme pro mě nepochopitelný odpor vůči ochraně lidských práv. Například díky tomu, že se veřejná ochránkyně práv zastane žákyně střední zdravotní školy v hidžábu, Poslanecká sněmovna nechce veřejné ochránkyni poskytnout prostředek ochrany proti diskriminaci.

Zde narážíme na otázku popularizace tématu lidských práv. Jedná se podle Vás o něco, co je aktuálně v České republice zcela nezbytné? Máme nějaké prostředky, jak působit na veřejné mínění a zpřístupnění tématu lidských práv široké veřejnosti?

Myslím si, že každý zodpovědný politik by měl v tomto směru působit, nejen ministr pro lidská práva, ale i další a především nejvyšší ústavní činitelé. V době kolem 17. listopadu se hodně mluvilo o tom, že svoboda a demokracie nejsou samozřejmost a pokud se prostředí nekultivuje, ani tyto hodnoty nejsou natolik samozřejmé, abychom je nemohli ztratit. Až na kampaň HateFree nemáme velké kampaně na propagaci tématu lidských práv, ale myslím si, že to musí být každodenní téma pro kultivovanou část politické reprezentace, když už ne pro celou politickou reprezentaci.

Existují návrhy, u nichž litujete, že za dobu Vašeho působení ve funkci nebyly vládou schváleny? Konkrétně je možné zmínit např. návrh zákona na odškodňování protiprávně sterilizovaných žen. Myslíte si, že jejich čas ještě přijde?

Těžko říci. Již jsem zmiňoval právě například novelu zákona o veřejném ochránci práv, což je jedna z klíčových norem a ta má stále dílčí šanci na úspěch, alespoň co se týče monitorovacího mechanismu k Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením.

Přes vládu neprošel právě návrh zákona na odškodňování protiprávně sterilizovaných žen, podpora byla nakonec tak nízká, že jsem se rozhodl, že nemá smysl tento návrh vládě opakovaně předkládat. Přesto byla při Radě vlády pro záležitosti romské menšiny zřízena pracovní skupina, která se snaží jednat o možném nelegislativním řešení.

Dále například v oblasti rovnosti žen a mužů nebyl prosazen návrh na změnu volebních zákonů týkající se 40% zastoupení jak žen, tak mužů na kandidátních listinách. Pro mě jsou však tyto kvóty jen jedním z nástrojů a bohužel někdy se debata v této oblasti redukuje pouze na ně, i když je zde celá řada možná i podstatnějších věcí, jako debata o sladování soukromého, rodinného a profesního života, s čímž souvisí místa v předškolních zařízeních pro děti a flexibilní pracovní úvazky nebo téma rovného odměňování za stejnou práci, jelikož stále existuje 22% rozdíl mezi odměňováním žen a mužů.

Pocíval jste v nějakých otázkách silný tlak ze zahraničí na změnu vnitrostátní praxe? V jakých otázkách a jak se onen tlak projevoval?

Když shrnu tři roky ve funkci, pokud jsem jednal na mezinárodní úrovni, zcela pravidelně se opakovala tři témata a to byla inkluze ve vzdělávání, odstranění vepřína v Letech a právě neoprávněné sterilizace. Sterilizace jsou tedy jedním z neúspěchů, ale u inkluze ve vzdělávání se podařily zásadní změny, jak legislativní, tak změny ve financování.

A pokud jde o vepřín v Letech, zde také nastala významná změna v tom, že po letech se podařilo rozjet jednání s majitelem vepřína o jeho výkupu. Nikdo nemůže dát garanci, že se to povede, dokud není podepsána smlouva, ale myslím si, že tady je dobrá vůle všech stran dotáhnout výkup a následnou likvidaci provozu vepřína na místě romského koncentračního tábora do konce.

Odkud ze zahraničí přicházel tlak zrovna v otázce vepřína v Letech?

V zásadě téměř odkudkoliv, ať už to bylo jednání s Radou Evropy, Evropskou komisí nebo i při bilaterálních jednáních, např. s Komisí pro lidská práva amerického Kongresu.

Jak hodnotíte Vaši spolupráci s neziskovými organizacemi?

Spolupráce s neziskovými organizacemi byla dobrá, nepochybně by si tyto organizace mohly stěžovat, že se nepodařilo vše, o co v dané oblasti usilovaly, ale v každé z dílčích lidskoprávních oblastí je spolupráce s neziskovým sektorem a akademiky klíčová a máme poradní orgány, které jsou založeny na principu zastoupení občanské společnosti. Tedy spolupráce je i v institucionalizované podobě a já jsem nikdy neměl problém jednat s nevládními organizacemi.

Vlastně ani nerozumím tomu, proč to velké napětí mezi politiky na jedné straně a neziskovými

organizacemi na straně druhé existuje. Jedná se o určité nepochopení na obou stranách, politici často nechápou, že je právem občanské společnosti včetně neziskových organizací klást někdy i velmi radikální požadavky a neziskové organizace zase musí pochopit, že ne všechny tyto jejich požadavky budou akceptovány. Spolupráce těchto dvou skupin by však měla být naprosto přirozená.

Jaké jsou největší překážky, se kterými se odborník zabývající se lidskými právy či lidskoprávní návrhy v exekutivě musí vypořádat? Považujete za překážku například to, že pravomoci a výkonný aparát ministra pro lidská práva jako ministra bez portfeje jsou značně omezeny?

Vzhledem k tomu, že lidskoprávní agendy jsou průřezové a vždy budou zasahovat do více resortů, současné uspořádání, kdy sekce pro lidská práva funguje při Úřadu vlády, není úplně špatné, byť si umím představit existenci samostatného ministerstva pro lidská práva. Nejsem však naivní a vím, že prosadit něco takového v současné době je zcela

Jiří Dienstbier [3]

Strakova akademie [4]

nemožné. Nikdy ovšem nemůže být výkonná složka prosazující lidskoprávní agendy soustředěna pouze na jednom úřadu, vždy to bude vyžadovat spolupráci.

V souvislosti právě s institucionálním zakotvením sekce lidských práv nebo obecně lidskoprávní agendy v rámci exekutivy se ale také hovoří o možnosti návratu k funkci zmocněnce pro lidská práva nebo i podřazení agendy lidských práv pod některé z již existujících ministerstev, např. Ministerstvo spravedlnosti. Podle Vás je tedy ideální uspořádání lidskoprávní sekce na Úřadu vlády, v jejímž čele stojí ministr pro lidská práva?

Pokud není možná varianta samostatného ministerstva pro lidská práva, pak je žádoucí, aby členem vlády byl i ministr pro lidská práva. Zmocněnec je lepší než nic, protože se alespoň může účastnit jednání vlády, ale jeho pozice je přece jen slabší než pozice člena vlády.

Pozice zmocněnce v tuto chvíli není obsazena, ale nebyla zrušena. Pokud některá z budoucích vlád neobsadí pozici ministra pro lidská práva, zůstane alespoň instituce zmocněnce vlády pro lidská práva. Přesunutí agendy lidských práv na nějaký resort by

samozřejmě znamenalo další snížení úrovně prosazování agendy lidských práv.

Troufáte si odhadnout, jak se k tomuto tedy postaví příští vláda a zda pozici ministra pro lidská práva obsadí?

Netroufám, protože si netroufám momentálně odhadovat, jak dopadnou příští volby. Avšak některé výroky v tomto ohledu vyvolávají obavy, a to nejen z hlediska existence ministra pro lidská práva, ale vůbec agendy lidských práv na Úřadu vlády.

Jak hodnotíte dopady služebního zákona, který za dobu Vašeho působení ve funkci ministra vstoupil v účinnost, na fungování státní správy? Máte pocit, že je služba aktuálně nastavena tak, že je schopna atrahovat, ale zejména udržet nadané a kvalifikované jedince?

Mám rozpačité dojmy ze služebního zákona, myslím si, že řešení je polovičaté, protože některé principy byly vyprázdněny, a to především pojistky nezávislosti státní služby. Nicméně atraktivita státní služby nesouvisí pouze s vykonávanou agendou, ale do zákona se dostala ustanovení, která znemožňují například slušně zaplatit kvalifikované zaměstnan-

ce, a to zejména při vstupu do státní služby, což prosadili při koaličním vyjednávání pan Wagenknecht a pan Pelikán za hnutí ANO. Představa, že je možné sehnat do lidskoprávní sekce Úřadu vlády právníka s nástupním platem kolem 20.000,- Kč, a to s požadavky na zkušenosti s aplikací práva v dané oblasti, je samozřejmě iluzorní.

V září 2015 jste se na tiskové konferenci poprvé zřetelně vyjádřil k tzv. „uprchlické krizi“ a kvótám. Máte za to, že se jednalo o správný krok? Uchopil byste s dnešním odstupem uprchlickou problematiku jinak?

Ani zpětně bych toto téma neuchopil odlišně, možná některé dílčí kroky mohly takticky proběhnout jinak. Zkrátka jsem reagoval na situaci, která v danou chvíli nastala. Když Evropa čelí uprchlické krizi, není možné opouštět základní principy ochrany lidských práv a lidské důstojnosti.

Mně je vyčítáno obojí, tedy že jsem byl moc aktivní i že jsem byl málo aktivní ve vztahu k uprchlické krizi. To jsem však vždy vysvětloval tím, že mým nástrojem řešení jako člena vlády není obrátit se rovnou na sdělovací prostředky, ale využít nejprve prostředky uvnitř systému, například v rámci debat na vládě, a teprve poté je možné přistoupit k některým razantnějším krokům.

Nelítujete tedy zpětně Vašeho otevřeného přístupu, který jste dal jasně najevo např. účastí na Prague Pride či právě komentováním uprchlické krize? Nebylo by pro Vás „výhodnější“ držet se stranou, jako to ostatně v řadě případů činí jiní politici?

V tomto směru nelituji ničeho. To, že se běžně účastním nějakých veřejných akcí, je normálním vyjádřením určitého postoje a v tomto nevidím cokoli divného či nenormálního, co by kterýkoliv člověk včetně ministra pro lidská práva neměl dělat. V posledních dnech jsem uvedl několikrát, že pokud v dnešní společenské atmosféře někdo přijme post ministra pro lidská práva, musí si vybrat, zda něco v této funkci dokáže nebo zda bude populární. Politické riziko je tedy zjevně přítomné a myslím si, že atmosféra se stala nezvladatelnou až s nástupem tzv. uprchlické krize, do té doby se dařilo komunikovat lidskoprávní témata bez negativních politických důsledků.

Kam až může zajít další přirostování české migrační politiky? Nedávná prohlášení Tomáše Haišmana, ředitele Odboru azylové a migrační politi-

Jiří Dienstbier na Prague Pride v roce 2016 [5]

ky Ministerstva vnitra, v Poslanecké sněmovně, který Evropskou komisi obvinil z vytváření neomarxistických, sociálních experimentů a cizince, kteří do Evropy přišli v minulém roce, bez obalu všechny označil za „proud ekonomické migrace“, působí poněkud radikálně. Znepokojují také Vás?

Samozřejmě mě znepokojuje, pokud státní úředník používá pojmy jako neomarxistické experimenty, protože takové pojmosloví zpravidla používají pravicoví extremisté, když kritizují například politiku ochrany lidských práv, nebo také někteří krajně pravicoví zákonodárci v Poslanecké sněmovně. Úředník by nepochybně měl být zdrženlivější.

Podstatné je to, že z mých diskusí se zástupci Ministerstva vnitra na úrovni vlády i kdekoli jinde vyplynulo, že jsme povinni respektovat ve vztahu ke komukoli standardy ochrany lidských práv vyplývající z našeho ústavního pořádku nebo z mezinárodněprávních závazků České republiky. Není podstatné, zda daný jedinec patří k většině či menšině, jestli je to český občan nebo občan jiného státu, pořád je zde základní hledisko zachování lidské důstojnosti a k tomu tyto standardy slouží.

Fotografie

- [1] Jiří Dienstbier, autor: Úřad vlády.
- [2] Jednací sál vlády, autor: ODS, Wikimedia Commons, CC BY 2.0.
- [3] Jiří Dienstbier, autor: Úřad vlády.
- [4] Strakova akademie, autor: Ralf Roletschek, Wikimedia Commons, CC BY-NC-ND 3.0.
- [5] Jiří Dienstbier na Prague Pride v roce 2016, autor: Petr Vilgus, CC BY-SA 4.0.

Rozhovor s Magdou Faltovou ze Sdružení pro integraci a migraci

Helena Kopecká

Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) je lidskoprávní nezisková organizace poskytující právní, sociální a psychosociální poradenství cizincům žijícím na území České republiky již od roku 1992. Jak vnímá současnou situaci ohledně uprchlíků a migrantů její ředitelka Magda Faltová?

Blíží se závěr roku 2016. Jak byste shrnula tento rok z hlediska migrační nebo uprchlické krize?

Z hlediska evropského je samozřejmě rozhodujícím momentem roku 2016 Dohoda EU s Tureckem. Myslím, že tato dohoda příliš nepřispěla k tomu, abychom dodrželi své evropské závazky a neporušování principu non-refoulement.

S ČR to samozřejmě souvisí. Nicméně u ČR vnímám především to, že jsme se vyhnuli povinným kvótám, resp. jsme je sice akceptovali, ale reálně ČR přijala zhruba 12 lidí v rámci relokací a vypadá to, že více jich již nepřijme. Pokud jde o vnitrostátní politiku, řekla bych, že se nic nezměnilo. Nadále mám poměrně výraznou rétoriku, která je protiimigrační a protiuprchlická, a to jak ze strany státu, tak ze strany společnosti.

Ohledně Ministerstva vnitra je nutno zmínit stále stejný postoj, kdy zajišťujeme do detencí migranty, kteří tranzitují z Maďarska do Německa. Respektive jde spíše o uprchlíky, kteří chtějí žádat o mezinárodní ochranu v Německu. Myslím si, že detence v ČR je pořád výrazně problematická, ale nedaří se s ní příliš pohnout. Nadále zajišťujeme do detence děti, což vnímám jako velký zásah do základních práv.

Martin Rozumek, ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům, uvádí, že jedním z celoevropských řešení by mělo být i to, že by v Evropě existoval jednotný azylový systém a sjednotily by se práva a povinnosti pro žadatele o mezinárodní ochranu i pro ty, kteří již ochranu získali. Vnímáte to stejně?

Já moc jiné řešení ani nevidím. Nemyslím si, že by bylo možné tuto problematiku řešit jinak než celoevropsky. Ve chvíli, kdy existuje Dublinské nařízení, které příliš nefunguje, a od začátku víme,

Magda Faltová [1]

že bude fungovat problematically, protože zatěžuje země prvního vstupu, tak si myslím, že není jiné cesty, než mít společnou azylovou a migrační politiku.

Ano, je to složité, a to z hlediska vyrovnávání práv, a rovněž v tom, že sociální systémy v Evropě jsou velmi různorodé. Je to poměrně velká výzva, ale myslím si, že jiná cesta není. Domnívám se, že jakékoliv jiné řešení opravdu vede k dezintegraci, a to evropskému kontinentu rozhodně neprospěje.

To znamená, že když by fungoval tento jednotný systém, tak by se teoreticky mohl zrušit Dublinský systém? Nebo si spíše myslíte, že by měl být upraven?

Je to spíše o úpravě Dublinských pravidel. Pravděpodobně to směřuje k tomu, že žadatelé o mezinárodní ochranu budou podle určitých kvót nebo jiného mechanismu přidělováni do jednotlivých zemí. Bude to fungovat buď tak, že se přerozdělí ti, kdo již získali mezinárodní ochranu, nebo ti, kdo o ni teprve požádali a prošli již určitým výběrem.

Nejspíše bude existovat pravidlo, že je nutné požádat o mezinárodní ochranu v první zemi vstupu. Není příliš možné vymyslet něco jiného, už jenom proto, aby členské státy věděly, kdo se pohybuje po jejich území. To je naprosto logický požadavek. Rozhodně nejsem pro to, aby si žadatelé o mezinárodní ochranu řekli, že chtějí žít v Německu, a my jim tam zajistíme volný průchod. Takto společný systém fungovat nemůže.

V ČR se objevuje řada různých názorů na přijímání uprchlíků, samozřejmě často negativních. Co je však zajímavé, je fakt, že ČR zažila podstatně větší vlnu žádostí o mezinárodní ochranu napříkladem na konci devadesátých let, ať už kvůli válce v Kosovu či z důvodu jiných konfliktů. Vnímáte, že by se v té době objevilo tolik negativních názorů na uprchlíky a migranty?

Určitě jich tolik nebylo. Samozřejmě i lidé z bývalé Jugoslávie měli v ČR na konci 90. let nějaké negativní zkušenosti, ale minimálně. Naopak většina z nich vzpomíná na to, že ČR pomáhala a byla spíše nakloněna k podpoře integrace. Je to neporovnatelná atmosféra. Myslím si, že ten důvod je zřejmý – nezvládnuté politické pojetí toho, jakým se ČR k celoevropské uprchlické situaci staví.

Kdyby na konci roku 2014 česká vláda neuvedla, že odloží přijetí 15 syrských dětí, protože je u nich bezpečnostní riziko, a místo toho by řekla: „ano, přijmeme 15 rodin, protože jim chceme zachránit život a zvládneme to, protože jsme to zvládli již mnohokrát v minulosti“, tak by ta debata vypadala zcela jinak.

Je šance, že se vnímání české společnosti změní?

Upřímně řečeno nevím. SIMI s Konsorciem nevládních organizací pracujících s migranty chystá a realizuje komunikační strategii nebo spíše platformu „Jsme to my“. Chceme, aby se setkávali lidé, kteří se chtějí objektivně bavit o migraci. Také hledáme české osobnosti, které se dokáží zapojit. Neodmítáme zde žádné názory. Myslím si, že je to něco, co by mohlo lidem pomoci.

Dále může pomoci silné objektivní zpravodajství, zejména zodpovědní novináři, kteří dokáží reportovat obě strany. Snažíme se pracovat i s politiky, což je obtížné. Ne tolik proto, že by mezi politiky nebyli lidé, kteří mají podobné názory, jde však spíše o to, že politické strany jsou hodně populistické a tohoto

Tábor s kosovskými uprchlíky [2]

tématu se obávají, protože v roce 2017 vstupujeme do volebního roku. Bojí se, že jim to ubere podporu u voličů.

Také je potřeba pracovat s mládeží a vychovávat mladé lidi, aby se naučili pracovat s informacemi. Co se týče škol a výchovy mládeže, v ČR chybí vzdělávání, které mladé lidi učí dobře pracovat s informacemi. Nejsem úplně optimistická, ale zároveň se nyní tolik neobávám, že by se společnost výrazněji radikalizovala.

Lidé často hovoří o tom, že mají strach z přijímání uprchlíků z důvodu problematičnosti integrace, zejména pokud jde o osoby pocházející z odlišného kulturního prostředí. Nejde ani tak o první generaci osob s udělenou mezinárodní ochranou, nicméně o druhou a třetí generaci, kde se může projevit určitá nespokojenost a pocit nepřijetí od společnosti. Jsou tyto obavy odůvodněné?

Myslím si, že ty obavy jsou oprávněné v tom smyslu, že každý má právo se bát. Rozumím tomu, že díky pohledu do našich sdělovacích prostředků, se řada lidí cítí ohrožena. Pokud jde o odůvodněnost z hlediska výzkumů - nesetkala jsem se s výzkumem, který by ukazoval výrazné zastoupení radikálních názorů ve druhé a třetí generaci. Dle mého názoru problémy druhé a třetí generace souvisí spíše se sociálním vyloučením, než s tím, odkud lidé pocházejí.

Zároveň si myslím, že je důležité na druhou a třetí generaci v integraci myslet, a je důležité zabránit tomu, aby se lidé, kteří přicházejí, dostávali do vyloučených lokalit a aby neviděli šanci ve společnosti uspět. To je výzva hlavně pro ČR, která je homogenní zemí, a cizinci to zde tedy nemají jednoduché. Myslím si,

Uprchlíci přijíždějící na Lampedusu [3]

že se společnost musí snažit a migranty a uprchlíky podporovat. To je samozřejmě velká výzva.

To mi připomíná, že jsem před časem navštívila město Málaga ve Španělsku, kde místní starosta hovořil o tom, že mají sice 40 % cizinců, ale daří se je velmi dobře integrovat. Mají celou řadu programů, různé kulturní a vzdělávací akce pro mládež, a nejen pro ni. Město má zájem, aby místní lidé dobře vnímali migranty a uprchlíky. Není právě toto cesta?

Myslím si, že právě tento trend měst, která jdou tak trochu proti proudu svého státu, je velmi zajímavý. V Polsku je to například město Gdaňsk a další, která se postavila proti tomu, co oficiálně prohlašuje polská vláda. Sami sebe se snaží definovat jako města, která jsou připravena pomoci a mají strategie na to, jak s migranty a uprchlíky pracovat. V ČR je to město Brno, které připravilo program, kterým otevřeně deklarovalo, že je ochotné přijímat a pomáhat. Tento přístup měst může dle mého názoru ovlivnit přístup států.

V USA jsem se například byla podívat na americké přesídlovací programy a tam mají města velmi sil-

nou pozici. Města hodně zdůrazňují pozitivní ekonomický dopad, který jejich přesídlovací programy mají. Konkrétně jsem byla v Buffalo a Clevelandu v Ohiu, což jsou města, která byla silně zasažena hospodářskou krizí. Příchod uprchlíků zde revitalizoval celé čtvrti, kde vládly místní gangy. Ty jsou pomalu vytlačovány, protože se sem stěhují nové rodiny. Mění se sousedství, stávají se bezpečnějšími a vrací se sem život.

SIMI dlouhodobě pracuje s migranty i s uprchlíky, a to již téměř 25 let. Jaké máte v současné době projekty?

Věnujeme se ve významné míře postavení žen migrantek a problematice domácího násilí. V minulém roce jsme s Theodorou Remundovou natočili film o ženách - uprchlicích z té první uprchlické vlny, tzn. o uprchlicích z Balkánu. Film je o čtyřech ženách, které vstupují do důchodového věku a vypráví svůj příběh. Mluví o zážitcích z války a také o tom, jak v ČR žijí svůj život a co pro ně znamenalo sem přijít. Mluví o tom, jak je migrace těžká, ale v podstatě jsou spokojené.

Kromě žen v migraci se věnujeme pracovníprávnímu postavení migrantů a ochraně jejich pracovních práv. Naší prioritou je udržet poradenství, které chceme udělat co nejvíce nízkoprahové a dosažitelné pro všechny migranty bez ohledu na jejich pobytový status. SIMI se věnuje oproti některým jiným organizacím i lidem, kteří jsou tu bez oprávnění k pobytu, a také občanům EU.

Nyní jsme začali rovněž cílit na veřejnost. Snažíme se téma migrace přinášet do škol, tedy přivést do škol migranta, který mluví o tom, jaké je to v ČR žít. Pořádáme interkulturní setkání, kde se snažíme propojovat ty, kdo se chtějí bavit s migranty. Hodně se věnujeme jídlu – na stránkách SIMI máme foodblog s recepty a příběhy migrantů.

Závěrem bych chtěla říci, že pozitivně vnímám také solidaritu těch, kdo se na nás obrací a chtějí nám pomáhat. To považuji za velmi důležité.

Fotografie

[1] Magda Faltová, autor: Nikola Ramešová.

[2] Tábor s kosovskými uprchlíky, 1999, autor: Jonuz Kola, CC BY-SA 4.0.

[3] Uprchlíci přijíždějící na Lampedusu, autor: Sara Prestianni, CC BY 2.0.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Porušování lidských práv a válečné zločiny v Sýrii nabírají na síle

Klára Jančušková

Politický a vojenský konflikt v Sýrii brzy vstoupí do šestého roku svého trvání. Obyvatelé této země se pravidelně potýkají s nelidským zacházením a bombardováním svých domů, škol a nemocnic. Představitelé OSN vyzvali Radu bezpečnosti, aby postoupila situaci v Sýrii k vyšetřování Mezinárodnímu trestnímu soudu.

Strach, beznaděj, krutost a násilí - těmito slovy by se dal popsat jeden z nejhroších konfliktů současnosti. Občanská válka v Sýrii začala v březnu roku 2011, kdy v průběhu tzv. Arabského jara zaútočily vojenské složky prezidenta Bašára Asada proti demonstřujícímu lidu ve městě Dará. V červenci 2011 pak vzniká první velká skupina povstalců známá jako Svobodná syrská armáda, která se staví proti režimu syrského prezidenta.

Později dochází k vystupňování konfliktu a zakládání nových povstaleckých skupin. Do centra dění se přidávají i podpory režimu a jednotlivých povstaleckých skupin od států jako je Irán, Rusko či USA. Rovněž dochází k zabránění rozsáhlého území ze strany radikální skupiny ISIS. Syrský konflikt, který je dnes spíše označován jako občanská válka, nabral za pět let trvání na síle a představuje skutečnou humanitární krizi.

Násilí páchané na civilistech

Obyvatelé Sýrie jsou každý den vystavováni nebezpečí ze všech stran. Nezávislá mezinárodní vyšetřovací komise pro Syřskou republiku byla založena v srpnu 2011 Radou OSN pro lidská práva prostřednictvím přijetí rezoluce S-17/1 za účelem vyšetřování údajného porušování mezinárodního práva v lidskoprávní oblasti a zjišťování faktů a zločinů, které směřují k porušení lidských práv. Vyšetřovací komise získala z 621 rozhovorů, které byly realizovány od března 2011 do listopadu 2015, informace o nakládání se zadrženými osobami. Výpovědi podali jak spoluvězni, rodinní příslušníci, tak i pracovníci věznic zřízených vládou.

Škody po bombovém útoku v Aleppu [1]

Osoby zadržované vládou byly v řadě případů ubity k smrti nebo podlely důsledkům zranění a nelidských životních podmínek. Výjimkou nebylo ani sexuální násilí a mučení. Teroristická organizace Al-Nusra a protivládní ozbrojené skupiny spáchaly válečné zločiny ve formě vraždy, mučení a krutého zacházení. Stejně tak ISIS nese vinu za popravu spáchané na civilistech.

Reakcí na situaci bylo přijetí rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2191 z roku 2014, která požadovala, aby všechny strany Syrského konfliktu skončily s násilnostmi, stejně tak se zabíjením, mučením a jiným porušováním mezinárodního práva. Nové šetření bylo provedeno v období mezi červencem 2015 a lednem 2016 a došlo ke zjištění, že zločiny proti lidskosti jsou stále páchany. Toto jednání vlády a teroristických skupin je v rozporu s čl. 7 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, který

zločiny proti lidskosti definuje. Mezinárodní právo rovněž ukládá jasné povinnosti státu během války pro zacházení s osobami v zajetí.

Sýrie je vázána, jakožto strana Ženevských úmluv, dodržovat jejich ustanovení, mezi která patří i povinnost chránit a respektovat lidská práva nezúčastňujících se nebo z bojů vyřazených osob, což ostatně vychází i z mezinárodního práva obyčejového. Tyto povinnosti jsou závazné pro všechny státní i nestátní ozbrojené skupiny, které se účastní nepřátelských akcí.

Stupňující se boje namísto naděje na ukončení nepřátelských akcí

Dne 27. února 2016 nabyla právní moci dohoda o zastavení nepřátelských akcí, která odstartovala vlnu naděje nalezení cesty k řešení konfliktu politickou cestou a snížila míru ozbrojeného násilí, čímž poskytla úlevu civilistům od nelítostné války. Avšak koncem března nabraly boje opět výrazně na intenzitě a došlo k útokům na civilisty obydlené oblasti, a to především prostřednictvím leteckého bombardování.

Během krátké doby se tak téměř 600 tisíc lidí dostalo do obležení. V ohrožení jsou zejména obyvatelé

města Aleppo. Válčící strany rovněž blokují přísun humanitární pomoci, včetně zásob jídla, pitné vody a lékařské pomoci. Terčem útoku se v současné době stávají rovněž zdravotnická zařízení, školy a školky.

Útokem na civilní objekty je porušován čl. 8 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, který definuje válečné zločiny. Uvedený článek specifikuje, že válečný zločin je způsoben mimo jiné úmyslně vedeným útokem proti civilním objektům, tedy objektům, které nejsou vojenskými cíli. S ohledem na bombardování civilních objektů přichází v úvahu rovněž válečný zločin v podobě úmyslného vedení útoku proti civilnímu obyvatelstvu, nebo proti civilním osobám, které se přímo neúčastní nepřátelských akcí.

Jak se k situaci staví OSN

Rezoluce Rady bezpečnosti zůstávají do značné míry bez povšimnutí. Válečné zločiny a zločiny proti lidskosti jsou v Sýrii na denním pořádku. Po zprávě o vybombardování školy v Aleppu, kde zemřelo několik dětí, odsoudil generální tajemník OSN Ban Ki-moon tento útok a zopakoval svoji výzvu, aby Rada bezpečnosti postoupila situaci v Sýrii Mezinárodnímu trestnímu soudu.

Obyvatelé Aleppa čekající na chléb [2]

Členové hnutí Al-Nusra [3]

Obdobně reagoval zvláštní vyslanec OSN pro globální vzdělávání Gordon Brown po útoku na školní objekt v západní provincii Idlib, kde zemřelo nejméně 20 dětí a učitelů. Ve svém projevu vyzval Radu bezpečnosti, aby okamžitě souhlasila s tím, že věc postoupí Mezinárodnímu trestnímu soudu a provede vyšetřování toho, co podle něj odpovídá válečným zločinům.

OSN předložila vyjednávajícím stranám včetně Ruska dokument o humanitární iniciativě, která je složená ze čtyř akcí: distribuce zdravotnického materiálu, evakuace zraněných osob, dodávky jídla a pitné vody, a vyslání osob, které budou poskytovat lékařskou pomoc, aby předešla největšímu strašáku současnosti, kterým je „hladová zima“. Situace v Aleppu je velmi vážná, statisíce lidí žijí ve velmi obtížných podmínkách. Odhaduje se, že bez přístupu k základním potřebám a lékařské pomoci by zimu nemuselo přežít až čtvrt miliónu obyvatel uvězněných v Aleppu.

Zdroje

Human Rights Council: Report of Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, Human Rights Council, A/HRC/33/55, 6. Zář 2016, (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/178/60/PDF/G1617860.pdf?OpenElement>).

Human Right Council: „Out of Sight, Out of Mind: Deaths in Detention in the Syrian Arab Republic“, Thematic Report, Human Right Council, 8. Března 2016, (http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A-HRC-31-CRP1_en.pdf).

United National: „UN education envoy urges International Criminal Court probe into Idlib school attack“ United National News Center, 27. Října 2016, (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=55408#.WCLjdRi2ryE>).

United National: „UN chief condemns reported school attack in western Aleppo“, United National Center, 28. Října 2016, (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=55424#.WCWPYBi2qwF>).

Fotografie

- [1] Škody po bombovém útoku v Aleppu, 3. 10. 2012, Autor: Preacher Lad, CC BY 2.0.
- [2] Obyvatelé Aleppa čekající na chléb, 6. 10. 2012, Autor: Voice of America (Scott Bobb), Public domain.
- [3] Členové hnutí Al-Nusra, autor: Voice of America, 11. 3. 2016, CC BY 3.0.
- [4] Zdemolovaný dům civilistů po útoku v Sýrii, autor: Bo yaser, 5. 5. 2012, CC BY SA 3.0.

Zdemolovaný dům civilistů po útoku v Sýrii [4]

Eritrea: tuhý režim bez mediální pozornosti

Helena Kopecká

Eritrea patří mezi jeden z nejtvrdějších autoritářských režimů na světě – leckdy je označována jako Severní Korea Afriky. Zatím se však zdá, že tento režim spíše uniká pozornosti mainstreamových médií, ačkoliv v současné době patří k zemím, které produkují největší množství uprchlíků.

Vláda jednoho muže

Eritrea ve své historii zažila již mnohé. V 19. století se stala kolonií Itálie, od roku 1941 ji spravovali Britové, načež se v roce 1952 stala součástí eritrejsko-etiopejské federace. Ta však byla o deset let později zrušena a Eritrea byla připojena k Etiopii. Od této doby jsou vztahy s Etiopií komplikované. Od 60. let 20. století probíhala eritrejská válka za nezávislost, po jejímž ukončení se v roce 1993 stal prezidentem nově vyhlášené samostatné Eritrei Isaias Afewerki. Málokdo v této době zřejmě tušil, že v Eritrei bude vládnout tou nejtvrdější rukou ještě mnoho let.

Vojenská služba – nejlépe navždy

V současné době je Isaias Afewerki prezidentem Eritrei již 23 let. V zemi dochází k rozsáhlému porušování lidských práv, byť mainstreamová média se příliš situaci v Eritrei nevěnují. Zvláštní zpravodajové OSN nemají oficiálně povoleno Eritreu navštívit. Přesto o eritrejských poměrech existuje celá řada výpovědí místních uprchlíků, kteří požádali o mezinárodní ochranu.

Od 18 let musí všichni Eritrejci povinně nastoupit do armády. Výjimkou však nejsou ani branci od 15 let. Oficiálně by měla vojenská služba trvat 18 měsíců.

Eritrea leží na severovýchodě Afriky [2]

Isaias Afewerki, prezident Eritrei [1]

Realita je ovšem jiná. Služba trvá mnoho let, výjimkou není ani deset let a více. Jeden z eritrejských mužů, kterému se podařilo uprchnout, uvedl pro Human Rights Watch: „Vojenská služba by mi nevadila, ale v Eritrei nikdy nekončí a nemáte žádná práva.“ Během vojenské služby muži nuceně pracují na farmách, v továrnách a stavebních firmách, které vlastní vláda. Leckdy musí strpět nelidské podmínky a mučení. Nelidské podmínky ve vojenské službě však nejsou to jediné, čím Eritrejci trpí.

Porušování lidských práv

Pokud zrovna člověk v Eritrei nevykonává vojenskou službu, neznamená to, že by mohl žít klidným životem. Svévolná zatčení bez důvodu jsou na denním pořádku. Zatčení může být kdokoli a kdykoli, stejně jako bez udání důvodu a bez soudního řízení uvězněn, a to na neomezenou dobu. Fyzické násilí a nelidské podmínky ve vězeních jsou běžné.

Jakékoliv náboženství než ta, která jsou oficiálně uznána státem, nejsou povolena. Nevládní organi-

Vojákyňe Eritrejské armády [3]

zace jsou zakázané. O svobodě projevu nelze v podstatě v případě Eritrei ani hovořit. Vláda vlastní veškerá média. Výbor na ochranu novinářů označuje Eritreu za zemi, kde je největší cenzura na světě. Toto je však jen zlomek výčtu porušování lidských práv, ke kterému v Eritrei dochází.

Zprávy vyšetřovací komise Rady OSN pro lidská práva

Vyšetřovací komise Rady OSN pro lidská práva pro Eritreu vypracovala v červnu 2015 a v červnu 2016 zprávy týkající se porušování lidských práv v Eritrei a nyní v říjnu 2016 prezentovala závěry druhé zprávy Valnému shromáždění OSN.

Mimo porušování lidských práv popsaných výše poukazují tyto zprávy dále na zásahy do práva na soukromý život, kdy běžně dochází ke sledování obyvatel. Kvůli masovému sledování žije proto řada Eritrejců v neustálém strachu z možného zatčení. Svoboda pohybu je rovněž důsledně monitorována. Zprávy dále podrobně rozebírají také omezování svobody projevu, náboženského vyznání, porušování práva na spravedlivý proces, nucená zmizení, mučení a další zásadní porušování lidských práv.

Z obou zpráv vyplývá, že v zemi systematicky dochází k porušování lidských práv, které mohou odpovídat zločinům proti lidskosti. Zvláštní zprávkářka OSN pro situaci v oblasti lidských práv v Eritrei, Sheila B. Keetharuth, proto na základě vyšetřování Komise doporučila, aby Rada bezpečnosti OSN postoupila situaci k Eritrei k vyšetřování Mezinárodnímu trestnímu soudu.

Lze proto doufat, že situace v Eritrei nebude nadále unikat pozornosti. V současné době je totiž jen stěží možné na světě najít režim, který lze z hlediska porušování lidských práv označit za horší, než je ten eritrejský.

Zdroje

Human Rights Watch World Report 2016 (<https://hrw.org/world-report/2016/country-chapters/eritrea>).

Zprávy vyšetřovací Komise OSN, červen 2015 a 2016 (<http://ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/CoIEritrea/Pages/commissioninquiryonhrinEritrea.aspx>).

UN expert panel cites crimes against humanity committed by Eritrean authorities dating back 25 years, 28. října 2016 (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=55420#.WBO9A-CLT4Y>).

Fotografie

- [1] Isaias Afewerki, prezident Eritrei, autor: Helene C. Stikkel, United States Department of Defense, Public Domain.
- [2] Eritrea leží na severovýchodě Afriky, Autor: Reiarthur, CC BY-SA 3.0.
- [3] Vojákyňe Eritrejské armády, autor: Temesgen Woldezion, CC BY-SA 2.5.
- [4] Donald Rumsfeld s Isaiasem Afewerkim, autor: Helene C. Stikkel, zdroj: Wiki-media Commons.

Donald Rumsfeld s Isaiasem Afewerkim [4]

Podplácanie svedkov v prípade Bemba pred Medzinárodným trestným súdom

Katarína Hukelová

Medzinárodný trestný súd v októbri tohto roku rozhodol o vine bývalého viceprezidenta Demokratickej republiky Kongo a ďalších štyroch osôb zo spáchania trestného činu ovplyvňovania a podplácania svedkov podľa článku 70 Rímskeho štatútu v prípade Bemba. Je to po prvýkrát, čo Medzinárodný trestný súd od svojho vzniku rozhodoval o ovplyvňovaní svedkov.

V novembri 2014 senát pre prípravné konanie Medzinárodného trestného súdu (MTS) rozhodol, že vo veci ovplyvňovania a podplácania 14 svedkov v prípade *Prokurátor proti Jean Pierre Bemba Gombo* sú dostatočné dôkazy preukazujúce, že bývalý viceprezident Demokratickej republiky Kongo (DRC) Jean-Pierre Bemba Gombo a ďalšie štyri osoby, z toho dvaja bývalí právnici z jeho tímu obhajoby pred MTS, člen parlamentu DRC a bývalý príslušník Hnutia za oslobodenie Konga (Congolose Liberation Movement, CLM) sa dopustili spáchania trestných činov ovplyvňovania a podplácania svedkov a vec postúpil pred VII. senát MTS.

K ovplyvňovaniu a podplácaniu svedkov malo dôjsť v období od konca roka 2011 do novembra 2013 a to tak, že uvedení obžalovaní prostredníctvom tretích osôb prevádzali peňažné prostriedky svedkom, zaobstarávali im nové telefóny, pri komunikácii s nimi používali kódovaný jazyk a pod. Svedkovia mali následne na pojednávaniach pred MTS vypovedať, že bojovníci CLM sa nedopúšťali v období rokov 2002 a 2003 na území Stredoafrickej republiky zločinov podľa medzinárodného práva, a že títo bojovníci spadali pod velenie stredoafrických generálov a nie do pôsobnosti Jeana-Pierra Bemba.

V máji 2008 vydal MTS zatykač na Jeana-Pierra Bemba za spáchanie zločinu znásilnenia ako zločinu proti ľudskosti a vojnového zločinu; za zločin mučenia ako zločinu proti ľudskosti a vojnového zločinu; za zločin neľudského a ponižujúceho zaobchádzania ako vojnového zločinu a za plienenie a drancovanie dedín ako vojnového zločinu. Následne v júni 2008 bol zatykač doplnený o zločin vraždy ako zločinu proti ľudskosti a vojnového zločinu. K uvedeným zverstvám malo dochádzať od

Jean-Pierre Bemba Gombo na plakátu v Bruselu [1]

októbra 2002 do marca 2003, keď približne 1500 bojovníkov CLM bolo vyslaných do Stredoafrickej republiky potlačiť púč proti vtedajšiemu prezidentovi Ange-Félix Patassému.

V roku 2006 Jean-Pierre Bemba po neúspechu v prezidentských voľbách v DRC odišiel do Belgicka, kde bol v roku 2008 zadržaný a odovzdaný do detenčného centra MTS v Haagu. Prejednávanie jeho prípadu sa začalo v novembri 2010 a skončilo sa v roku 2014 po štyroch rokoch. Bemba bol odsúdený na trest odňatia slobody na 18 rokov za zločiny znásilnenia, na trest odňatia slobody na 16 rokov za zločiny vraždy a na trest odňatia slobody na 16 rokov za zločiny plienenia a drancovania dedín a osád.

Bemba uvedené tresty vykoná súčasne, pričom obdobie, počas ktorého bol zatknutý v Belgicku a následne v detenčnom centre MTS sa mu do vykonaného trestu zarátajú. Nespokojnosť s výškou trestu

vyjadrila prokurátorka MTS Fatou Bensouda, ktorá už za Úrad prokurátora MTS podala odvolanie, v ktorom pre 53-ročného Bemba žiada minimálne 25 rokov odňatia slobody.

Prípád Bemba je pre MTS prelomový, a to hneď vo viacerých aspektoch, nakoľko po prvýkrát MTS práve pri prejednávaní tejto veci považoval spáchanie zločinov sexuálneho násillia za „vojnovú zbraň“ a zároveň rozhodol, že veliteľ zodpovedá za spáchanie zločinov svojich podriadených bojovníkov, čo je princíp, ktorý vzišiel z rozhodovacej praxe ďalších tribunálov založených OSN.

Pokiaľ ide o ovplyvňovanie a podplácanie svedkov zo strany Bemba a ďalších štyroch obžalovaných, MTS zatiaľ rozhodol len o ich vine. Následne, na ďalšom pojednávaní vytýčenom na 12. decembra tohto roku, bude rozhodnuté aj o ich treste. Za uvedený trestný čin MTS môže uložiť pokutu, trest odňatia slobody maximálne vo výške päť rokov alebo súčasne aj oba tresty. Nakoľko v rozhodovacej praxi MTS zatiaľ neexistuje obdobný prípad, o to napínavejšie bude sledovať aký trest bude nakoniec obžalovaným uložený.

Zdroje

- Burke, J.: Jean- Pierre Bemba Sentenced to 18 years in prison by ICC, *The Guardian*, 21. jún 2016 (<https://www.theguardian.com/law/2016/jun/21/jean-pierre-bemba-sentenced-to-18-years-in-prison-by-international-criminal-court>).
- ICC: Bemba Case, ICC-01/05-01/08 (<https://www.icc-cpi.int/car/bemba>).
- ICC: Bemba et al. case: ICC Trial Chamber VII finds five accused guilty of offences against the administration of justice, ICC-CPI-20161019-PR1245 (<https://icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr124>).
- Wakabi, W.: Bemba and Four Associates convicted for Witness Tempering, *International Justice Monitor*, 19. október 2016 (<https://ijmonitor.org/2016/10/bemba-and-four-associates-convicted-for-witness-tampering/>).
- Wakabi, W.: Prosecutor Asks ICC Judges to Give Bemba Longer Prison Sentence, *International Justice Monitor*, 2. november 2016 (<https://www.ijmonitor.org/2016/11/prosecutor-asks-icc-judges-to-give-bemba-longer-prison-sentence/>).

Fotografie

- [1] Jean-Pierre Bemba Gombo na plakátu v Bruselu, autor: Bescherelle, Public domain.
- [2] Konžská vesnice u jezera Kivu, autor: Adam Jones, CC BY-SA 2.0.

Konžská vesnice u jezera Kivu [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Domácí porody ponechány na uvážení státu

Lenka Vavrušová

Dlouho očekávaná kauza je rozhodnuta. Velký senát Evropského soudu pro lidská práva dne 15. listopadu 2016 zamítl stížnost dvou žen, kterým Česká republika neumožnila zvolit si místo porodu v přívětivějším prostředí, než je porodnice, a mít přítom k dispozici porodní asistentku.

Stěžovatelky Šárka Dubská a Alexandra Krejzová si přály porodit doma s pomocí kvalifikované porodní asistentky. V České republice se jim však nabízely pouze dvě možnosti, a to jít do nemocnice a podvolit se lékařské péči nebo porodit doma bez jakékoli odborné pomoci. První stěžovatelka porodila své dítě doma, druhá stěžovatelka se nakonec rozhodla pro porod v nemocnici.

Legální svázání rukou porodních asistentek

Česká legislativa totiž připouští poskytování zdravotní péče, vedení porodů nevyjímaje, pouze ve zdravotnických zařízeních, která disponují náležitým technickým a materiálním vybavením. Pokud by zdravotnický pracovník vykonával zdravotní služby v rozporu s oprávněním, čelil by pokutě až do výše 1 milionu korun. Uvedená hrozba byla důvodem, proč stěžovatelky nemohly nalézt porodní asistentku, která by jim pomohla při tzv. domácím porodu.

Po neúspěchu před českými úřady a soudy se stěžovatelky obrátily na Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Ve svých stížnostech (č. 28859/11 a 28473/12) namítaly, že bylo porušeno jejich právo na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy z důvodu neumožnění porodu v domácím prostředí s porodní asistentkou. Rozsudkem ze dne 11. prosince 2014 senát ESLP stížnosti zamítl, následně byl však případ postoupen Velkému senátu ESLP (viz Bulletin 1/2016, s. 17).

Velký senát ESLP v odůvodnění rozsudku přiznal, že porod je jedinečný a delikátní okamžik v životě

Porod doma – porod v přítomnosti blízkých [1]

ženy, který zahrnuje problematiku fyzické a mravní integrity, zdravotní péče, reprodukčního zdraví a ochrany informací týkajících se zdraví. Tyto otázky, včetně volby místa porodu, proto podle Velkého senátu zásadně souvisí s osobním životem ženy a spadají pod ochranu čl. 8 Úmluvy.

Široký prostor pro uvážení státu

Nicméně Velký senát dále zvažoval, zda zásah státu v podobě zabránění legálnímu výkonu praxe porodních asistentek u stěžovatelek doma znamenal porušení článku 8 Úmluvy. Nastíněnou otázku tak podrobil testu proporcionality podle zásad uvedených v čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Zhodnotil, že zásah

státu byl v souladu se zákonem, který byl navržen tak, aby chránil zdraví a bezpečí dítěte a matky během porodu i po něm, a z toho důvodu sledoval též legitimní cíl, a to ochranu zdraví a práv jiných.

V rámci posuzování zbývajících kritérií, tedy zda byl zásah nutný v demokratické společnosti, Velký senát štrasburského soudu konstatoval, že státu musel být při řešení nastolené otázky poskytnut dostatečně široký prostor pro uvážení, neboť jde o složitou záležitost politiky zdravotní péče vyžadující posouzení ze strany vnitrostátních orgánů s přihlédnutím k vědeckým poznatkům o rizicích nemocničních a domácích porodů.

Soud zároveň podotkl, že se tato oblast dotýká všeobecné sociální a hospodářské politiky, neboť v případě podpory domácích porodů je třeba přerozdělit finanční prostředky z rozpočtu rovněž do této oblasti. Do svého uvážení zahrnul také skutečnost, že v otázce vedení porodů porodní

asistentkou v domácím prostředí nepanuje mezi členskými státy Rady Evropy konsensus, který by prostor uvážení státu zúžil ve prospěch umožnění domácích porodů.

(Ne)možnost volby v demokratické společnosti?!

Velký senát ESLP s ohledem na tento široký prostor pro uvážení daný státu neshledal, že by zásah do práva žalobkyň na respektování jejich soukromého života byl nepřiměřený. Riziko pro matky a novorozence je podle soudu v případě domácích porodů vyšší, a to i tehdy, probíhá-li těhotenství bez komplikací, neboť kdykoli mohou nastat neočekávané potíže, které vyžadují například okamžitý operativní zásah. Vzhledem k tomu, že Česká republika nemá nastaven žádný specializovaný systém mimořádné pomoci pro domácí porody, jsou tuto péči schopny poskytnout pouze porodnice s náležitým personálem a hmotným vybavením.

Nemocniční porod [2]

Soud přesto nepominul skutečnost, že podmínky v řadě českých porodnic jsou diskutabilní, uznal však, že od roku 2014 vláda přijala opatření s cílem situaci zlepšit. Vyzval proto české úřady k dalšímu pokroku zejména dodržováním příslušných právních předpisů a jejich stálou revizí tak, aby byl vždy zajištěn soulad s lékařskými a vědeckými poznatky při plném respektování práv žen v oblasti reprodukčního zdraví, a dále zajištěny vhodné podmínky pro matku a dítě, stejně jako zdravotnický personál v porodnicích po celé zemi.

Dvanácti hlasy proti pěti proto Velký senát ESLP uzavřel, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy. Pětice soudců, jež se pro tento závěr nevypravila, vyjádřila svůj postoj ve společném nesouhlasném stanovisku. Možnost výskytu komplikací při porodu nemůže podle nich vést k faktickému zákazu porodů doma. Navíc hodnoty statistik perinatální úmrtnosti v zemích, kde jsou domácí porody za pomoci porodní asistentky povoleny, jsou srovnatelné nebo dokonce o něco nižší než v České republice, proto nelze argumentovat vyšší bezpečností porodů v nemocnici.

Na rozdíl od většiny proto soudci uplatňující disent zastávají názor, že i přes široký prostor pro uvážení státu nelze z hlediska lidské důstojnosti v demokratické společnosti považovat za přiměřené, pokud je zdravým ženám umožněno родit pouze v nemocnici. Možnost vybrat si rovnocennou variantu porodu však vyžaduje, aby stát zajistil podmínky pro to, aby porodní asistentky mohly asistovat u porodů doma, nebo jim v tom přinejmenším nebránil.

Přijde zlepšení?

Velký senát ESLP však svým většinovým stanoviskem dal najevo, že nechává na státu, jaké kroky v oblasti domácích porodů bude podnikat. Po vyhlášení rozsudku Ministerstvo zdravotnictví verdikt přivítalo. Zároveň však ve své tiskové zprávě uvedlo, že si uvědomuje, že soud kriticky zhodnotil některé aspekty porodnictví v České republice, a proto po detailním seznámení se s obsahem rozsudku pečlivě zváží, jaká opatření je na místě do budoucna přijmout s cílem zlepšit péči o české rodičky a novorozence a předejít tak dalším obdobným soudním sporům. Otázkou však zůstává, zda mezi zmiňovanými opatřeními bude v oblasti porodnictví zahrnuta též možnost volby jiné než institucionální zdravotní péče.

Zdroje

Dubská a Krejzová proti České republice, rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 15. 11. 2016, stížnost č. 28859/11 a 28473/12.

Ministerstvo zdravotnictví ČR. Verdikt Evropského soudu pro lidská práva vítáme. tisková zpráva ze dne 15. 11. 2016 (http://www.mzcr.cz/dokumenty/verdikt-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-vitame_12964_1.html).

Fotografie

[1] Porod doma - porod v přítomnosti blízkých, autor: Jason Lander, CC BY 2.0.

[2] Nemocniční porod, foto: george ruiz, Flickr.com, CC BY 2.0.

Oprava

Autorka článku Helena Kopecká by ráda uvedla na pravou míru nesprávný údaj uvedený v jejím článku „Velký senát ESLP znovu rozhoduje případ českých domácích porodů,“ (1. číslo VIII. ročníku, leden-únor 2016).

V příspěvku bylo uvedeno, že paní Alexandra Krejzová rodila své první dvě děti doma, ale protože jí bylo odmítnuto uhradit přítomnost porodní asistentky z veřejného zdravotního pojištění, rodila své třetí dítě v nemocnici. Nesprávná informace se týká motivace paní Krejzové, neboť z článku vyplynulo, že se domáhala financování domácího porodu prostřednictvím systému veřejného zdravotního pojištění.

Zásah do výkonu práva na soukromý a rodinný život paní Krejzová spatřovala ve faktické nemožnosti zvolit porod v domácnosti s porodní asistentkou s ohledem na absenci právních a institucionálních podmínek, které by umožnily tuto volbu, nikoliv však z finančních důvodů. Paní Krejzová byla připravena hradit náklady na porodní asistentku v plné výši a vůči žádnému orgánu neuplatňovala finanční nárok související se službami porodní asistentky.

Tímto se omlouvám za uvedení nepřesné informace a děkuji za upozornění právního zástupce paní Krejzové.

Helena Kopecká
autorka článku

Krátké nahlédnutí pod lucemburskou lidskoprávní pokličku

Helena Bončková

Soudní dvůr EU se v nedávné době zaobíral hned dvěma nepříliš často aplikovanými ustanoveními Listiny základních práv EU, konkrétně právem na nedotknutelnost lidské osobnosti v lékařství a biologií a zásadou zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů.

Listina základních práv EU (dále též „Listina“) zakazuje využívat lidské tělo a jeho části jako zdroj finančního prospěchu.[1] Se zajímavou otázkou v souvislosti s aplikací čl. 3 Listiny se proto musel popasovat Soudní dvůr ve věci *C-412/15 TMD Gesellschaft für transfusionsmedizinische Dienste*, ve které řešil, zda požadavek unijní směrnice na osvobození dodání lidské krve od daně z přidané hodnoty [2] zahrnuje i dodání krevní plazmy získané z této lidské krve.

Soudní dvůr uvedl, že cílem opatření je zajistit, aby se dodání výrobků, které přispívají k péči o zdraví nebo mají terapeutický účel, nestalo nedostupným z důvodu zvýšení cen těchto výrobků o daň z přidané hodnoty.[3] Soudní dvůr však současně zdůraznil, že pojmy použité k vymezení osvobození od daně je třeba vykládat striktně, jelikož představují odchylky od obecné zásady, podle níž se daň z přidané hodnoty vybírá z každého poskytnutí služeb za úplatu.

Z toho plyne, že osvobození od daně se vztahuje pouze na krevní plazmu, která je určena k přímému terapeutickému využití. V projednávané věci však plazma měla sloužit k výrobě léčivých přípravků, tj. k průmyslovým účelům, a proto se na ni podle Soudního dvora osvobození od daně nevztahuje.

Za pozornost stojí nicméně skutečnost, že generální advokát Wahl dospěl ve svém stanovisku k přesně opačnému závěru.[4] Zdůraznil, že plazma je od počátku až do okamžiku svého zpracování jedním a týmž produktem. Ačkoliv původně mohla být určena pro terapeutické účely, lze ji stejně tak použít i ve farmaceutickém průmyslu.

Může mít přistoupení k EU vliv na trestnost činu?

Ve věci *C-218/15 Paoletti a další* se Soudní dvůr zabýval zásadou zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů, která je zakotvena v čl. 49 Listiny

Odběr krevní plazmy [1]

základních práv EU. Podle této zásady nesmí být nikdo odsouzen za čin, který nebyl v době, kdy byl spáchán, trestný. Pokud zákon po spáchání trestného činu stanoví mírnější trest, uloží se v souladu s Listinou tento mírnější trest.

Gianpaolo Paoletti spolu s dalšími obžalovanými organizoval během let 2004 a 2005 protiprávní vstup rumunských pracovníků na území Itálie, a to za účelem získání prospěchu z vykořisťování levné pracovní síly. Před italským trestním soudem však vyvstala otázka, zda přistoupení Rumunska k Evropské unii, k němuž došlo dne 1. ledna 2007, neučinilo důvody trestního stíhání těchto osob bezpředmětnými.

Soudní dvůr nicméně dospěl k závěru, že nabytí unijního občanství představuje okolnost, která nemůže změnit znaky skutkové podstaty trestného činu napomáhání protiprávnímu přistěhovalectví, a způsobit tak zcela zánik jeho trestnosti.[5]

Poznámky

- [1] Čl. 3 odst. 2 písm. c) Listiny základních práv EU.
- [2] Čl. 132 odst. 1 písm. d) směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty (Úř. věst. 2006, L 347, s. 1).
- [3] Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 5. 10. 2016, C-412/15.
- [4] Stanovisko generálního advokáta Nielse Wahla ze dne 2. 6. 2016, C-415/15.
- [5] Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6. 10. 2016, C-218/15.

Fotografie

- [1] Odběr krevní plazmy, zdroj: Photo Courtesy of U.S. Army, CC BY 2.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Predátorská galerie Reportérů bez hranic

Lucie Janotová

Reportéři bez hranic vytvořili tzv. Predátorskou galerii. Jedná se o databázi 35 subjektů, které zásadně omezují svobodu tisku v určité zemi. Jakou techniku útoku predátoři používají? Jaké jsou jejich oblíbené cíle? A jakého skóre dané země dosahují ve Světovém indexu svobody tisku?

Ačkoliv žijeme v době, kdy milióny uživatelů denně bezstarostně vyjadřují své názory na sociálních sítích a vládní kroky bývají často napadány opozičními deníky, stále existuje řada zemí, kde svobodu tisku rozhodně nelze považovat za samozřejmost a kde se práce novináře může ukázat jako poměrně nebezpečné povolání.

To vyplývá také z údajů barometru porušování svobody tisku sestaveného organizací Reportéři bez hranic. Ten ukazuje, že jen v roce 2016 došlo k zabití více než padesáti novinářů, deseti internetových uživatelů a osmi mediálních asistentů. Jako nejméně bezpečná země pro práci novináře se ukázala Sýrie a Mexiko, kde za tento rok došlo k úmrtí největšího množství reportérů.

V současné době je navíc 174 novinářů, 149 internetových uživatelů a 12 mediálních asistentů ve vězení, z toho nejvíce novinářů je uvězněno v Turecku (41) a Egyptě (26) a absolutní většina internetových uživatelů potom v Číně (81). Tyto údaje se ovšem týkají pouze osob, u nichž lze jejich uvěznění či úmrtí s jistotou určit, což znamená, že konečná čísla mohou být mnohem vyšší.

Útlak má svoji tvář

Kromě představeného barometru vypracovali Reportéři bez hranic rovněž přehlednou galerii 35 „predátorů“ svobody tisku. Jedná se o databázi 35 tváří, jež jsou za mediální útlak v určité zemi zodpovědné.

Po rozkliknutí každé ikony se čtenář může dozvědět, kdy se dotyčná osoba stala „predátorem“, jakou techniku útoku používá, kdo vykonává její rozka-

Reportéři bez hranic [1]

zy v této oblasti (například bezpečnostní složky či tajná policie), kdo představuje její oblíbený cíl či jakého dosahuje skóre ve Světovém indexu svobody tisku pro rok 2016. Kromě toho je u každé osoby představen její oficiální postoj ke svobodě tisku a počet novinářů a jiných mediálních aktivistů, kteří během jejího působení přišli nějakým způsobem k újmě.

Predátorem je ve většině případů označen vrchní představitel státu, mezi zobrazenými ikonami proto můžeme vidět například portrét egyptského prezidenta Sísího, který v rozhovoru pro CNN údajně omezování absolutně popírá a tvrdí, že nynější mediální svoboda je v zemi zcela bezprecedentní,

přestože počet zatčených novinářů a 159. příčka v Indexu svobody tisku hovoří o něčem jiném.

Dalším představitelem je například turecký prezident Erdogan. Mediální svoboda v Turecku navíc razantně klesla po nepodařeném převratu v červenci tohoto roku, po němž došlo mimo jiné k uzavření nejméně 124 mediálních agentur a k hromadnému zatýkání novinářů. Země se tak v Indexu svobody tisku propadla na 151. místo ze 180.

Kromě konkrétní osoby může být predátorem rovněž i hnutí nebo organizace, v galerii se proto například objevuje somálská islamistická skupina al-Šabáb, která má na svědomí desítky mrtvých reportérů, kteří se o jejich aktivitách zmiňovali negativně nebo odmítli šířit její propagandu, bangladéšské hnutí Ansarullah Bangla Team zaměřující se zejména na eliminaci sekulárně smýšlejících blogerů či mexický drogový kartel Los Zetas, který únosy či vraždy novinářů používá zejména jako nástroj pro odstrašení dalších nepřátel, kteří by chtěli nějakým způsobem narušovat jeho byznys.

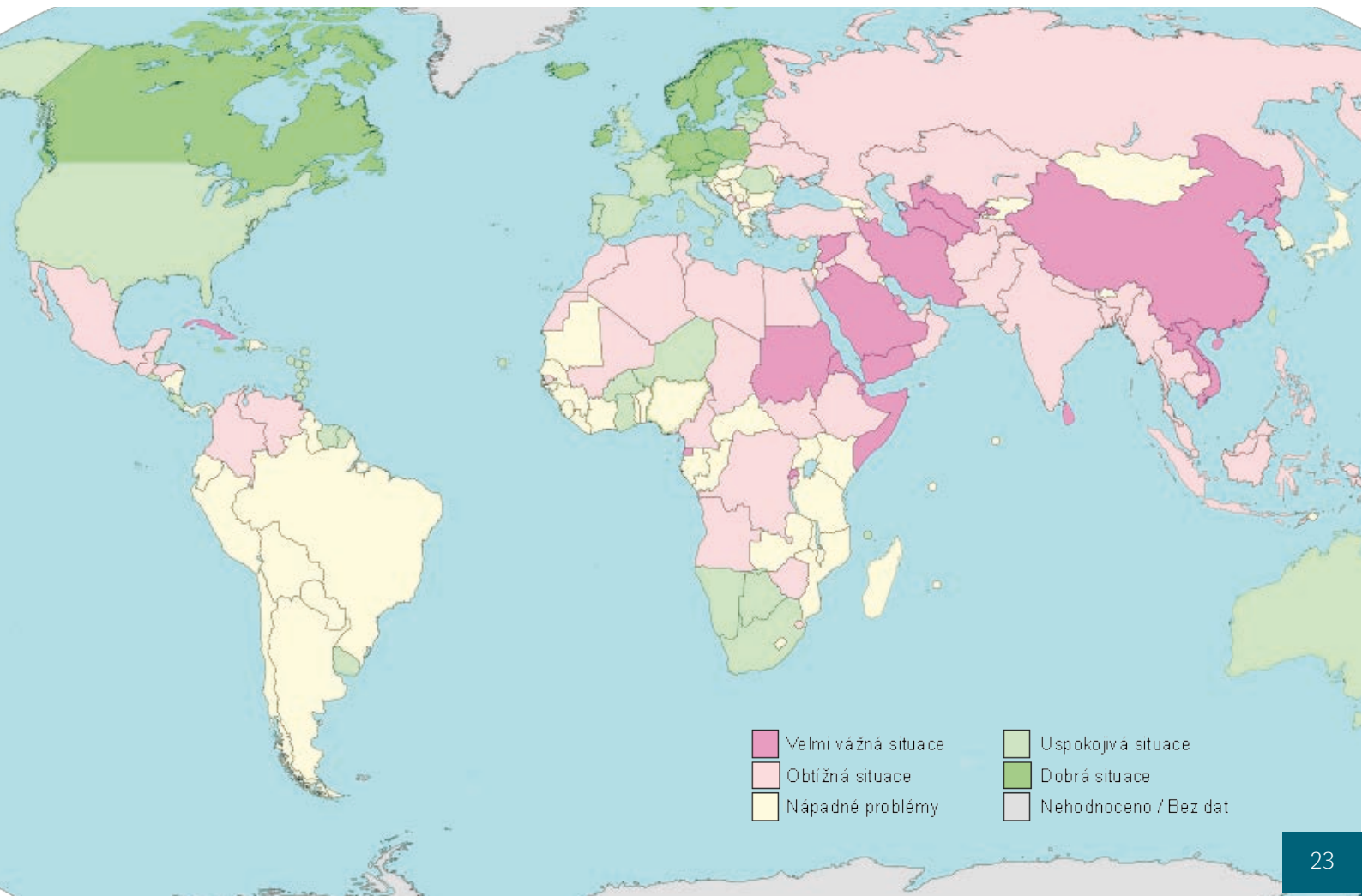
Index svobody tisku

Reportéři bez hranic zveřejňují Index svobody tisku každoročně již od roku 2002. Jedná se o kvalitativní analýzu míry mediální svobody ve 180 zemích založené na sběru dat z online dotazníku vyplněného experty (87 otázek zaměřujících se na kritéria jako je pluralismus, nezávislost médií, transparentnost, autocenzura, legislativní rámec, infrastruktura) a doplněného kvantitativními údaji, které se týkají násilí spáchaného na novinářích v hodnoceném období.

V Indexu pro rok 2016 obsadila poslední místo Eritrea, kde svoboda tisku víceméně neexistuje, veškerá média jsou zde vlastněna státem a slouží jako propaganda stalinistických myšlenek. Eritrea na poslední příčce v roce 2007 nahradila Severní Koreu, jejíž režim je víceméně stejně represivní.

Dále se umístil Turkmenistán, na jehož území zůstalo již jen malé množství nezávislých novinářů. V této zemi je rovněž zcela minimální přístup k in-

Index světové svobody tisku pro rok 2014 [2]

Reportéři, kteří byli drženi jako rukojmí 500 dnů [3]

ternetu, výjimku pak tvoří státní intranet zvaný „Turkmenet“, který je ovšem vysoce cenzurovaný. Turkmenistán je v Indexu těsně následován Sýrií (kde se situace razantně zhoršila po propuknutí občanské války v roce 2011) a Čínou.

I přes narůstající útlak a zvyšující se násilí páchané na novinářích v některých zemích ale stále existují místa, která by šla s nadsázkou označit za novinářský ráj. Index svobody tisku za pět zemí, které lze pro novináře označit za nejpřívětivější, v roce 2016 označil Finsko, Nizozemí, Norsko, Dánsko a Nový Zéland. Česká republika se v tomto žebříčku umístila na 21. místě, hned za Uruguayí.

Zdroje

Enemies of the Internet. Turkmenistan: News black hole. 10. března 2014. <http://12mars.rsf.org/2014-en/#page>

Nader, Emir. ‘Unprecedented’ freedoms in Egypt: Al-Sisi. Daily News Egypt. 29. září 2015. (<http://www.dailynewsegypt.com/2015/09/29/unprecedented-freedoms-in-egypt-al-sisi/>)

Reporters without borders. 2016 World Press Freedom Index. 2016. (<https://rsf.org/en/ranking>)

Reporters without borders. Predators Gallery. 2016. (<https://rsf.org/en/portraits/predator>)

Reporters without borders. Violations of press freedom barometer. 2016. (https://rsf.org/en/barometer?year=2016&type_id=240#list-barometre)

Fotografie

[1] Reportéři bez hranic, autor: Elvert Barnes, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.

[2] Index světové svobody tisku pro rok 2014, autor: Jeffrey Ogden, CC BY-SA 3.0.

[3] Reportéři, kteří byli drženi jako rukojmí 500 dnů, autor: Leo Gonzales, CC BY 2.0.

EU se chystá uzavřít protokol o textilu s Uzbekistánem

Marek Žahn

V Evropském parlamentu se v současnosti projednává možnost liberalizace obchodu s textilem mezi EU a Uzbekistánem. V zemi však podle některých zpráv dochází při sběru bavlny k porušování lidských práv a standardů EU v této oblasti.

Výbor Evropského parlamentu pro mezinárodní obchod letos v listopadu schválil protokol o textilu s Uzbekistánem, který v případě schválení Evropským parlamentem bude připojen k současným smlouvám s touto zemí. Protokol počítá především s liberalizací obchodu obou stran, primárně co se týče otevření evropského trhu textilním výrobkům z Uzbekistánu, představujícího v současnosti čtvrtého největšího producenta bavlny na světě.

Evropská unie se tak chystá nadále rozvíjet vztahy s touto středoasijskou zemí. V tomto ohledu se však nejedná o žádnou novinku. EU již v roce 2011 odložila tuto dohodu z důvodu nevyhovujících pracovních podmínek při sklizení bavlny, zejména v oblasti dětské práce a nucených prací. Zatímco v oblasti dětské práce došlo k razantnímu posunu, v oblasti nucených prací nadále panují pochyby o plnění standardů vyžadovaných EU.[1]

Kritika ze strany nevládních organizací

Právě současný stav vztahů mezi EU a Uzbekistánem se dostává pod palbu kritiky, zejména ze strany lidskoprávních organizací, které upozorňují na státem řízený systém nucených prací. Samotní farmáři jsou často nuceni k pěstování bavlny na svých polích pod hrozbou finančních sankcí či dokonce odebrání jejich půdy.

Podle tvrzení těchto organizací dochází v Uzbekistánu k nucení studentů univerzit, v některých případech i učitelů a doktorů ke sběru bavlny. V případě odmítnutí jim v lepším případě hrozí "jen" šikana ze strany zaměstnavatele, v tom horším pak dokonce výpověď z práce. V období sklizně tak v souvislosti s tím dochází k omezení činnosti některých nemocnic a škol, které jsou však mnohdy v období sklizně zcela uzavřeny.

Právě lidskoprávní organizace v čele s Human Rights Watch apelovaly na Výbor Evropského par-

Uzbekistánský sběrač bavlny [1]

lamentu pro mezinárodní obchod, aby pozdržel schválení tohoto protokolu do doby, než budou podmínky zcela vyhovující. Ve svém společném otevřeném dopise adresovaném Výboru evropského parlamentu pro mezinárodní obchod požadovaly:

- Přerušování produkčních kvót
- Zvýšení mzdy sběračům bavlny, zaručující, aby byli zájemci o sezonní práci vybírání prostřednictvím řádných výběrových řízení
- Řádné vyšetření a stíhání úředníků, kteří porušili uzbecké právo namířené proti nuceným pracím
- Ukončení obtěžování pracovníků
- Oficiální zapojení národních a mezinárodních členů občanské společnosti v rámci monitoringu zbývajících týdnů sklizně [2]

Obavy ze strany lidskoprávních organizací pramení především z toho, zda EU nebude profitovat z nucených prací při sklizni bavlny v této středoasijské zemi.

Bavlna po sklizni roku 1992 [2]

Obhajoba ze strany EU

Protokol týkající se obchodu v textilním průmyslu však bude zahrnut do již existujících dohod mezi EU a Uzbekistánem. Rozhodl o tom právě Výbor pro mezinárodní obchod na hlasování uskutečněném počátkem listopadu. Samotný výbor ve svém vyjádření sice připouští, že některé oblasti týkající se produkce bavlny jsou problematické, na druhou stranu však chválí pokrok, ke kterému uzbecká vláda pomohla, především co se týče oblasti dětské práce.

Právě uzavření dohody má být pomyslnou odměnou za toto počínání a má motivovat uzbeckou vládu k pokračování zavedeného trendu, tedy k odstranění všech podob nucených prací a k prohloubení spolupráce s EU. V samostatném nelegislativním usnesení pak členové Výboru evropského parlamentu oceňují skutečnost, že uzbecká vláda spolupracuje s Mezinárodní organizací práce. Díky této skutečnosti se prý podařilo za poslední tři roky téměř zcela vymýt dětskou práci. V usnesení jsou však rovněž brány v potaz zprávy upozorňující právě na problematiku masivní nucené mobilizace studentů a zaměstnanců škol a nemocnic v období sklizně. V návaznosti na tento problém je navržena možnost odstoupení od smlouvy ze strany EU v případě, že nebude docházet ke zlepšování situace.[3]

Definitivní výsledek a postoj Evropského parlamentu bude znám po plenárním zasedání, které se uskuteční v prosinci tohoto roku. Právě zde bude rozhodnuto, zda je pro Evropskou unii současná situace v Uzbekistánu natolik vyhovující, aby byla schopna obhájit svoje rozhodnutí před lidskoprávními organizacemi a zároveň přesvědčit, že neslevuje ze svých standardů v oblasti lidských práv a neupřednostňuje byznys nad těmito hodnotami.

Zdroje

Dreyer: European Parliament prepares to ease imports of Uzbek cotton and textiles. 23. 9. 2016 (<http://www.borderlex.eu/european-parliament-in-drive-to-endorse-opening-up-to-uzbek-cotton-and-textiles-exports/>).

Human rights watch: Letter to European Parliament Committee on International Trade regarding EU-Uzbekistan textile protocol. (<https://www.hrw.org/news/2016/11/07/letter-european-parliament-committee-international-trade-regarding-eu-uzbekistan>).

Linder: MEPs back trade in textiles with Uzbekistan. (<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20161109IPR50615/meps-back-trade-in-textiles-with-uzbekistan>).

Fotografie

[1] Uzbekistánský sběrač bavlny, zdroj: Global Adaptation, CC BY 2.0.

[2] Balna po sklizni roku 1992, autor: Ziegler175, CC BY-SA 4.0.

[3] Vážení balny v roce 2012, autor: Shuhrataxmedov, CC-BY-SA-3.0.

Vážení bavlny v roce 2012 [3]

4) Česká republika a lidská práva

Muslimské šátky v České republice

Kamila Abbasi

V Evropě máme ohledně přípustnosti zákazu nošení šátků jasno, alespoň ve vztahu k burce a nikábu. Jak je to ale s obyčejným šátkem zahalujícím pouze vlasy? A jak je to se zahalováním zdravotních sester ve zdravotnictví?

Taliban, islámské fundamentalistické náboženské hnutí, od počátku 90. let až do vpádu amerických vojsk v roce 2001 politicky ovládal Afghánistán a mohl si proto dovolit prosadit absolutní typ zahalování – závoj se „sítkou přes oči“, tzv. burku. Bez jejího nošení ženy nemohly do společnosti. Přenesení celoobličejového zahalování do Evropy tak zůstává skutečně třaskavým tématem.

Právo a zahalování tváře

Ve Francii debata kolem šátků nabyla dramatických rozměrů v důsledku zavedení celostátního zákazu náboženských symbolů ve třídách v roce 2004. Zákaz celoobličejového zahalování na veřejnosti z roku 2011 zpečetil francouzskou politiku odmítající muslimské zahalování. Francie je z historického hlediska založena na striktním sekularismu. Jeho realizace v šátkové otázce je částečně reakcí na tamní přítomnost největší muslimské populace v západní Evropě – přibližně 8-10 % francouzské populace.

V Belgii byl v červenci roku 2011 parlamentem přijat zákon zakazující burky na veřejných místech. Zjevně byl inspirován francouzským šátkovým zákonem, který byl ve Francii přijat krátce před tím. V Nizozemí je v současné době schválen návrh zákona zabývající se zákazem celoobličejového zahalování ve veřejné hromadné dopravě, nemocnicích a školách.

Evropský soud pro lidská práva omezení zahalení obličeje ve veřejném prostoru v zásadě umožňuje. Restriktivní přístup v zahalování státům již několikrát posvětil s odkazem na tzv. doktrínu uvážení. Musí jít o zákaz na základě zákona, opatření v demokratické společnosti nezbytné a sledující legitimní cíl. Takovýmto cílem může být bezpečnost, zdraví, veřejný pořádek a práva a svobody jiných.

Íránské laborantky s hidžábem [1]

Pokud sekulární stát omezení zahalování náležitě zdůvodní, Evropský soud jeho restriktivní přístup ve vztahu k muslimským šátkům v konečném důsledku „podrží“.

Evropský soud pro lidská práva v případě *S. A. S. proti Francii* de facto potvrdil, že integraci lze svým způsobem vynutit tím, že stát může trvat na odhalení samotné tváře (tedy odmítne burky a nikáby). Problém ale nastává u turistek, které nám do lázeňských oblastí chtě nechtě přinášejí kapitál.

Šátky ve zdravotnictví

K aktuální situaci dívek v Praze, které měly zájem o studium na zdravotní škole, což jim údajně nebylo

Řádová sestra navštěvuje hroby obětí Eboly, která v Zairu vypukla v roce 1976 [2]

umožněno, je třeba se stavět zdrženlivě. Okolnosti ve vztahu ředitelky a samotného vyloučení ještě nebyly soudem objasněny. Studium na zdravotní škole je bezesporu postaveno na předmětech jako jsou laboratoře, a to rozhodně ve vyšší míře než je ve středoškolském vzdělávání běžné. Z důvodu bezpečnosti by proto škola mohla nezahalování vyžadovat.

Zákaz výkonu povolání zdravotní sestry z důvodu jejího zahalování se oproti tomu zdá být bezdůvodný, vzhledem k oděvu řádových sester, který je v podstatě podobný hidžábu. Oděv řádové sestry ovšem třaskavým tématem není. Může to být proto, že prezentuje křesťanské hodnoty. Řádové sestry rovněž obvykle vykonávají službu v těch oblastech zdravotnictví, kde se běžní zdravotníci zdráhají působit trvale. V hospicích, u pacientů s rakovinou hrtanu a podobně. O to méně podložené je potom tvrzení, že hidžáb by ve fakultní nemocnici v Motole přenášel mikroby. Pokud z tohoto hlediska není na závalu závoj řádové sestry, nebude ani muslimský šátek. Nehledě na to, že zásadním je především striktní požadavek hygieny (neupuštění vlasu).

Výkon povolání zdravotní sestry v Nikábu namísto obvyklého pracovního oděvu zdravotníků, je v evropském prostředí pochopitelně na místě odmítnout. Například ve Spojených arabských emirátech však sestřičky nenosí závoj, dokonce ani šátek v pravém slova smyslu, ale jen jakousi kuklu, podobnou lyžařské. Právě tato „muslimsky konformní kukla“ by mohla být součástí nemocničního oděvu praktikující sestřičky tak, aby dostala přísným hygienickým požadavkům nemocničního prostředí.

Dobro pacienta jako vyšší princip

Mantinely manifestace náboženského přesvědčení lze nastavit jasně - v případě praktikující sestřičky-muslimky musí víra u šátku začínat a končit. Ošetřovat musí pochopitelně všechny pacienty, včetně mužů, stejně tak je zdravotní sestra povinna podávat pacientům veškeré dietní pokrmy, tedy i ty z vepřového masa. Vše lze předem ošetřit zaměstnavatelem prostřednictvím jasně stanovených pravidel. Prvním krokem je však otevřená diskuze napříč společností, ve které zazní všechny argumenty.

Fotografie

- [1] Íránské laborantky s hidžábem, autor: SnowBink, CC0 1.0.
- [2] Řádová sestra navštěvuje hroby obětí Eboly, která v Zairu vypukla v roce 1976, autor: CDC/ Dr. Lyle Conrad, CC0 1.0.
- [3] Řádová sestra v tradiční uniformě, autor: A. Munar, CC BY-SA 2.0.

Řádová sestra v tradiční uniformě [3]

Volby u soudů

Adam Blisa

V říjnu 2016 proběhly zároveň volby hned do několika těles – voliči vybírali jak třetinu senátorů, tak zastupitele do krajského zastupitelstva. Ani v letošních volbách přitom nebyla nouze o poměrně zajímavá soudní rozhodnutí vydaná v rámci přezkumu voleb.

S ohledem na důležitost voleb pro demokratický režim je nutné, aby volby měly stanoveny jasná pravidla, a zároveň aby na tato pravidla někdo dohlížel. Tato úloha je přirozeně svěřena právě soudům, a to krajským soudům rozhodujícím ve správním soudnictví, které přezkoumávají zejména zákonnost v obecních a krajských volbách, dále Nejvyššímu správnímu soudu, který dohlíží na volby do Poslanecké sněmovny, Senátu, Evropského parlamentu a na volbu prezidenta republiky, a konečně také Ústavnímu soudu, který dohlíží na ústavnost všech voleb.

Vnitrostranické pnutí

Nejvyšší správní soud a Krajský soud v Ústí nad Labem řešily poměrně zajímavé případy, které se týkaly hnutí Severočeši.cz. V tomto hnutí totiž došlo, zjednodušeně řečeno, k vnitrostranickému rozkolu, v důsledku čehož musely soudy v civilním soudnictví rozhodnout, zda bylo nové předsednictvo strany platně jmenováno.

V důsledku toho pak soudy ve správním soudnictví musely rozhodnout, zda bylo zpětvzetí celé kandidátky do voleb do krajského zastupitelstva platné (Krajský soud v Ústí nad Labem),^[1] resp. zda byla kandidátka do Senátu za hnutí Severočeši.cz Alena Dernerová platně zvolena (Nejvyšší správní soud),^[2] neboť v případě senátních voleb Magistrát města Most zpětvzetí kandidátky naopak neakceptoval.

Krajský soud v Ústí nad Labem návrh zamítnul, tj. konstatoval, že ke zpětvzetí kandidátky do voleb do krajského zastupitelstva došlo platně. Naopak Nejvyšší správní soud konstatoval, že magistrát pochybil, pokud zpětvzetí neakceptoval, neboť to bylo učiněno příslušnou osobou. V důsledku toho kandidátka za hnutí Severočeši.cz, která ve volbách poměrně jednoznačně zvítězila, kandidovala v roz-

Volební urna [1]

poru se zákonem. Nejvyšší správní soud tudíž volby prohlásil za neplatné, a ty se proto budou muset opakovat.

Ovlivňování voleb na Facebooku

Další zajímavý případ, kterému se Nejvyšší správní soud věnoval, ale nedostalo se mu tolik pozornosti, se týkal ovlivňování voleb prostřednictvím Facebooku.^[3] Navrhovatelé, strana Úsvit – Národní koalice, v ní namítali, že jeden z kandidátů ve volbách do Senátu v senátním obvodě č. 70 (Ostrava-město) zveřejnil v den voleb předvolební výzkum na svém profilu na Facebooku, v důsledku čehož jednak porušil zákonný zákaz zveřejňování předvolebních průzkumů tři dny před začátkem voleb, a jednak podle navrhovatelů ovlivnil volby takovým způ-

sobem, že by dopadly jinak, kdyby ke zveřejnění průzkumu nedošlo.

Nejvyšší správní soud při přezkumu zákonnosti voleb používá tříkrokový algoritmus, v rámci kterého zkoumá, (i) zda došlo k nezákonnosti, (ii) zda existuje vztah mezi touto nezákonností a výsledkem voleb, a konečně (iii) zda se jednalo o tak intenzivní nezákonnost, že pokud by k ní nedošlo, dalo by se předpokládat, že volby by dopadly jinak. V tomto případě Nejvyšší správní soud konstatoval, že první dva kroky byly naplněny, nicméně u třetího kroku uvedl, že nezákonnost nebyla dostatečně intenzivní, aby mohla ovlivnit výsledek voleb.

Podle Nejvyššího správního soudu totiž profil na Facebooku, na němž ke zveřejnění předvolebního výzkumu došlo, neměl takovou sledovanost a vliv, aby mohl ovlivnit dostatečné množství voličů. Tento případ nicméně ukazuje, že s vlivem tzv. nových médií se budou soudy při přezkumu voleb pravděpodobně potýkat stále častěji. Budou při tom

čelit poměrně zajímavým překážkám, přičemž tou největší by mohly být potíže při dokazování, zda mělo zveřejnění předvolebního průzkumu v případě vysoce sledovaných osobností na sociálních sítích vliv na konečný výsledek voleb. Na řešení takové otázky si nicméně budeme muset počkat.

Poznámky

- [1] Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem z 3. 11. 2016, č. j. 40 A 6/2016 - 102.
- [2] Usnesení Nejvyššího správního soudu z 10. 11. 2016, č. j. Vol 4/2016 - 178.
- [3] Usnesení Nejvyššího správního soudu z 10. 11. 2016, č. j. Vol 8/2016 - 26.

Fotografie

- [1] Volební urna, autor: Jiří Sedláček, CC-BY-3.0.
- [2] Krajský soud v Ústí nad Labem, autor: Ladislav Faigl, CC-BY-3.0.

Krajský soud v Ústí nad Labem [2]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků
o lidských právech

Tereza Kuchařová

Vnitrostátní právo

Géryk, J.: Typy diskurzu v rozhodování Ústavního soudu o „reformních“ zákonech v kontextu judicializace politiky. Časopis pro právní vědu a praxi 3/2016

Husseini, F.: Výběr rozhodnutí Ústavního soudu. Soudní rozhledy 10/2016

Müller, K. B.: K čemu instituce? Jsme přeci samí slušní lidé! Příčiny, důsledky a řešení nedůvěry v zastupitelské sbory v Česku. Politologická revue 1/2016

Ondřejek, P.: Ústavní hodnoty a autonomie vůle v právním jednání v soukromém právu. Časopis pro právní vědu a praxi 3/2016

Pospíšil, V.: K osvojení dítěte registrovanými partnery. Časopis pro právní vědu a praxi 3/2016

Preuss, O.: Demokratický právní stát tesaný do pís-
kovce. Časopis pro právní vědu a praxi 3/2016

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

Blisa, A.: Odměňování soudců jako součást soudcovské nezávislosti. Časopis pro právní vědu a praxi 3/2016

Čejka, M.: Jaká bude Trumpova politika vůči Blízkému východu? Mezinárodní politika 11/2016

Fürst, R.: Zpolitizovaná návštěva dalajlamy byla ne-
standardní. Mezinárodní politika 11/2016

Hovorková, J.: Františkova mentální mapa nedostateč-
né důstojnosti člověka konstruovaná projevy Urbi
et Orbi. Politologická revue 1/2016

Chovancová, K.: Institutional Opportunities of the Par-
liamentary Opposition in Slovakia: Useless Tools or
Powerful Weapons. Politologický časopis 3/2016

Káčer, M.: O úlohe metafyziky při odůvodňování
lidských práv. Časopis pro právní vědu a praxi
3/2016

Krakowski, K.: State capacity and violence in civil
war: Counterintuitive evidence from Colombia.
Politologická revue 1/2016

Seng, M. P.: Testing for Housing Discrimination in
the United States. Časopis pro právní vědu
a praxi 3/2016

Spáč, P.: Pork Barrel Politics in a Coalition Govern-
ment Environment and the Effect of Grants
on the Reelection of Local Incumbents: Evidence
from Slovakia. Politologický časopis 3/2016

Šimalčík, M.: Ballistic Missile Defense and its Effect
on Sino-Japanese Relations: A New Arms Race?
Politologický časopis 3/2016

Zelenajová, Z.: Riešenie kolízie práv druhej generácie
v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slove-
nskej republiky. Časopis pro právní vědu
a praxi 3/2016

Žofčinová, Z.: Vrazení ruského klínu do Ukrajiny.
Mezinárodní politika 11/2016

Mezinárodní a právo Evropské unie

Beneš, V.: Evropská unie hledá svého Trumpa. Mezi-
národní politika 11/2016

Čapkovičová, P.: O rozhodování politických otázok
ústavným súdom Forum Europaeum on Company
Groups: Návrh na uľahčenie cezhraničného riade-
nia skupín spoločnosti v Európe (překlad
Ž. Šuleková). Právní obzor 5/2016

Kmec, J.: Evropský soud pro lidská práva – červenec
2016. Soudní rozhledy 10/2016

Maštalka, J.: Nové nařízení EU o ochraně osobních
údajů a některé záležitosti spojené s jeho aplikací
v ČR. Právní rozhledy 21/2016

Vláčil, J.: Soudní dvůr EU – červenec 2016. Soudní
rozhledy 10/2016

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | webové stránky www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | Redakční rada Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků,
Hubert Smekal, Ladislav Vyhnaněk | Sazba Michaela Kašperová | ISSN 1804-2392.